

Katarzyna Więznowska

MOTYWY STOSOWANIA INTERWENCJONIZMU KREDYTOWEGO W ROLNICTWIE

1. Wstęp

Trudna sytuacja polskiego rolnictwa wiąże się m.in. z nieposiadaniem przez rolników odpowiednich, własnych środków finansowych, które umożliwiłyby dostosowanie poszczególnych gospodarstw rolnych do współczesnych wymagań rynkowych. Również konkurowanie z innymi podmiotami rynkowymi o środki pochodzące z kredytów komercyjnych stanowi, ze względu na specyfikę działalności rolniczej (m.in. uzależnienie od okresów klimatycznych), istotny problem. Niska wydajność pracy w rolnictwie oraz mała efektywność są przyczynami trudności w uzyskaniu wystarczających środków na sfinansowanie obsługi kredytowej. Dlatego też konieczne było stworzenie specyficznego systemu finansowania działalności rolniczej w Polsce, który umożliwiłby dokonanie pożądanых przeobrażeń.

Preferencje to pewne udogodnienia i przywileje, które w odniesieniu do kredytu polegają na stosowaniu korzystniejszych rozwiązań wobec określonej grupy kredytobiorców. Warunki te są określane przez banki i mogą dotyczyć:

- niższej od ogólnie obowiązującej stopy procentowej, jaką banki pobierają od wykorzystanego kredytu; banki na podstawie umów zawartych z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) udzielają kredytów, do których ARiMR stosuje dopłaty do oprocentowania (oprocentowanie płacone bankowi przez kredytobiorcę wynosi **1,20%** – dla kredytów obrotowych, oraz **1,20-4,55%** – dla kredytów inwestycyjnych w zależności od rodzaju linii kredytowej)¹;
- pierwszeństwa w uzyskaniu kredytu;
- dogodniejszych warunków spłaty kredytu;
- czasowego odroczenia spłaty rat kapitałowych (czasem również odsetek);
- umorzenia części albo nawet całości zadłużenia.

¹ Dotyczy kredytów inwestycyjnych i obrotowych objętych dopłatami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, udzielanych przez banki w 2005 r.

Zgodnie z traktatem akcesyjnym w trzyletnim okresie przejściowym zostaną utrzymane następujące formy pomocy ze strony państwa:

- dopłaty do preferencyjnych kredytów udzielonych do 30 kwietnia 2004 r. oraz skutków podjętych do tego dnia decyzji przyznających na podstawie przepisów krajowych: renty strukturalne dla rolników, ekwiwalenty za zalesienie gruntów, pomoc dla grup producentów rolnych;
- dopłaty do oprocentowania kredytów inwestycyjnych w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym;
- gwarancje i poręczenia spłaty kredytów inwestycyjnych w rolnictwie i przetwórstwie oraz gwarancje i poręczenia na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej, znajdujących się na obszarach dotkniętych klęską żywiołową;
- dotacje, dopłaty, ulgi i zwolnienia z podatku oraz odszkodowania;
- dopłaty do obrotowych kredytów rolnych – kredyty udzielane będą do końca 2004 r.²

Na poprawę sytuacji ekonomicznej w rolnictwie pośrednio wpływać będą środki finansowe na interwencję rynkową (zakupy interwencyjne, dopłaty do magazynowania nadwyżek, dopłaty do eksportu produktów rolnych) w wysokości 135,2 mln euro w 2004 r., 349,8 mln euro w 2005 r. i 376,5 mln euro w 2006 r. (łącznie 861,5 mln euro). Zgodnie z przepisami Unii Europejskiej, Agencja Rynku Rolnego (ARR) prowadzi system interwencji na podstawowych rynkach rolnych. Administrowanie mechanizmami wspólnej polityki rolnej (WPR) prowadzone jest w celu stabilizacji rynku produktów rolno-spożywczych oraz ochrony dochodów uzyskiwanych z rolnictwa.

Przewidywany zakres interwencji rynkowych realizowanych przez ARR obejmuje:

- interwencyjne zakupy, przechowywanie i sprzedaż zbóż, mięsa, przetworów mlecznych i cukru;
- dopłaty do prywatnego przechowywania mięsa i produktów mlecznych;
- dopłaty do produkcji suszu paszowego, udzielania premii produkcyjnych dla producentów skrobi ziemniaczanej;
- dopłaty do przetwarzania słomy lnianej i konopnej,
- dopłaty dla producentów jedwabników;
- dopłaty dla przetwórców wykorzystujących skrobię i cukier na cele niespożywcze, wykorzystania oliwy z oliwek w przetwórstwie, wykorzystania moszczów gronowych do produkcji soku i innych produktów spożywczych oraz do zwiększenia stężenia alkoholu w produktach winiarskich;

² Zasady udzielania kredytów inwestycyjnych z dopłatą ARiMR do oprocentowania oraz „Wykaz działalności w zakresie rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego, usług dla rolnictwa oraz działów specjalnych produkcji rolnej wspomaganych przez ARiMR w postaci dopłat do oprocentowania kredytów inwestycyjnych”, wprowadzone Zarządzeniem nr 71/2004 Prezesa ARiMR z dnia 28 grudnia 2004 r. ze zmianami wprowadzonymi Zarządzeniem nr 8/2005 Prezesa ARiMR z dnia 11 lutego 2005 r.

- dopłaty do przetwórstwa i konsumpcji przetworów mlecznych;
- płatności dla producentów surowca tytoniowego i ziemniaków przeznaczonych do produkcji skrobi;
- wsparcie sektora pszczelarskiego;
- przeprowadzenie przetargów na zagospodarowanie owoców i warzyw nie przeznaczonych do obrotu;
- kwotowanie produkcji mleka, skrobi ziemniaczanej i surowca tytoniowego³.

Przystępując do Unii Europejskiej, Polska wchodzi do grupy państw, w których poziom wsparcia rolnictwa jest jednym z najwyższych na świecie. W 2002 r. wsparcie dla rolnictwa w państwach UE wynosiło 90,2 mld USD, podczas gdy w Polsce – 2,2 mld USD. Poziom wsparcia rolnictwa w Unii Europejskiej stanowił w 2002 r. 38% wartości produkcji tego sektora, a w tym samym okresie analogiczny wskaźnik dla Polski wynosił 20%⁴. Polskie gospodarstwa rolne oraz obszary wiejskie otrzymają prawie połowę środków pomocowych płynących z UE do Polski w pierwszych latach członkostwa. Transfery te będą wzrastały w kolejnych latach wraz z upływem okresu przejściowego w dostępie do dopłat bezpośrednich. Polska, stając się członkiem UE, uzyskała dostęp do funduszy strukturalnych, z których korzystają państwa członkowskie. Polskie rolnictwo i obszary wiejskie otrzymają w latach 2004-2006 w ramach wspólnotowego programu ok. 2,4 mld euro (z budżetu UE). Suma ta jest prawie dwukrotnie wyższa niż środki wydatkowane z budżetu państwa na rolnictwo w Polsce (wyłączając KRUS) w 2002 r. (5,1 mld zł, czyli równowartość ok. 1,3 mld euro). Objęcie polskiego rolnictwa mechanizmami wspólnej polityki rolnej UE może oznaczać wręcz skokowy wzrost przepływów finansowych w tym sektorze, ale jeśli nie stworzy się odpowiednich instytucji, procedur i mechanizmów, to wsparcie może zostać drastycznie ograniczone.

„Szerokie możliwości oferowane przez ekonomię polityczną do wyjaśnienia interwencjonizmu kredytowego w rolnictwie jako jedni z pierwszych wykorzystali Ladman i Tinnermeier. Według tej dwójki badaczy istnieje pięć poniższych przyczyn rosnącego znaczenia ekonomii politycznej kredytu rolnego:

- rządy dysponują rozległymi możliwościami dystrybuowania i alokowania kredytu, gdyż z reguły kontrolują jego podaż dla rolnictwa na formalnych rynkach;
- preferencyjne stopy oprocentowania kredytów dla rolnictwa stwarzają atrakcyjny kanał transferu dochodów;

³ (1) Ustawa z 16 lutego 2001 r. o zmianie ustawy o Inspekcji Sanitarnej, ustawy o utworzeniu Agencji Rynku Rolnego, ustawy o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, ustawy – Kodeks celny, ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Inspekcji Weterynaryjnej i ustawy o administrowaniu obrotem za granicą towarami i usługami (DzU nr 29, poz. 320, 2001). Rozporządzenie Rady (WE) nr 1258/99 z 17 maja 1999 r. w sprawie finansowania Wspólnej Polityki Rolnej; Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1663/95 z 7 lipca 1995 r. ustalające szczegółowe zasady stosowania Rozporządzenia Rady (EWG) nr 729/70 dotyczącego procedury rozliczeń rachunków Sekcji Gwarancji EAGGF, wraz z póź. zm.

⁴ Agricultural Policy in OECD Countries, OECD 2002.

- jeśli rządy pozwalają na okresowe lub całkowite zaprzestanie spłacania kredytów, umożliwiają zrealizowanie dodatkowego transferu dochodów;
- w środowisku inflacyjnym dwa wyżej wymienione strumienie transferów są jeszcze wzmacniane;
- korzyści z uzyskiwanych transferów mogą być na tyle atrakcyjne, że rządy instrument ten zaczynają traktować jako możliwość roztoczenia patronatu nad beneficjentami takiej polityki kredytowej, a samych obdarowanych poniekąd zobowiązują do udzielania im zwrotnego poparcia⁵.

2. Uzasadnienia stosowania interwencjonizmu w sferze preferencji kredytowych

Wśród zwolenników interwencjonizmu kredytowego w rolnictwie rzeczywista lista uzasadnień jest bardzo obszerna; najważniejsze z nich to istniejący na rynku gospodarczym nierówny dostęp do informacji. Rolnicy mają szczególnie utrudniony dostęp do niej ze względu na:

- lokalizację ich działalności,
- wykształcenie,
- zbyt małe środki finansowe, którymi dysponują.

Specyficzne cele interwencjonizmu państwowego w rolnictwie wynikają przede wszystkim ze szczególnej specyfiki produkcji rolniczej, charakteryzującej się długimi cyklami produkcyjnymi, uzależnieniem od warunków klimatycznych (np. okres wegetacji, nasłonecznienie, nawodnienie) i przyrodniczych (np. warunki glebowe, specyfika fauny i flory) oraz ograniczonymi możliwościami wykorzystania maszyn i urządzeń technicznych. Niezwykle istotnym czynnikiem jest brak korzystnych warunków dostępu do kapitałów, czego efektem są ograniczone możliwości inwestowania. Konsekwencją tego jest m.in. nienadążanie rolnictwa za rozwojem pozostałych działów gospodarki, a także, ze względu na specyficzną strukturę społeczno-ekonomiczną, generowanie licznych problemów produkcyjnych i społecznych, których rozwiązanie jest niemożliwe bez właściwej ingerencji państwa. Cele interwencjonizmu rolnego formułowane są zatem następująco: efektywne wykorzystanie posiadanych zasobów wytwórczych, zapewnienie społecznie akceptowanych dochodów rolniczych, zapewnienie pożądanego poziomu wyżywienia społeczeństwa, zagwarantowanie bezpieczeństwa żywnościowego kraju, ochrona środowiska naturalnego⁶. Osiąganie przedstawionych celów związane jest z prowadzeniem różnego typu inwestycji, które jednak ze względu na ograniczone możliwości finansowe rolników nie są możliwe w ramach gospodarowania opartego na konkurowaniu równouprawnionych podmiotów. Niezbędne jest zatem wsparcie

⁵ J. Kulawik, *Makro- i mikroekonomiczne przesłanki oraz skutki interwencjonizmu państwowego w sferze kredytowania rolnictwa*, IEiGŻ, Warszawa 2000, s. 47.

⁶ A. Koźuch, B. Koźuch, B. Kutowska, *Polska polityka rolna u progu XXI wieku*, Nauka-Edukacja, Warszawa 2000, s. 39.

państwa zarówno jako dawcy środków, jak i ich administratora. Szczególnie ważne jest to przy procedurach pozyskiwania środków pochodzących z różnych źródeł, w tym nie tylko z budżetu państwa, systemu bankowego, ale i ze źródeł zewnętrznych – pozakrajowych.

Ograniczenia informacyjne oraz brak doświadczenia i obycia biurokratycznego powodują, iż rolnicy niejednokrotnie poddani są nieuczciwej konkurencji ze strony banków, które dysponują dużo większą siłą przetargową, możliwościami, wiedzą, mają specjalistyczne kadry itp. Dlatego też interwencja państwa jest tu niezbędna w celu wyrównania szans stron i przeciwdziałania praktykom monopolistycznym banków. Rolnicy nie mają też samodzielnej siły przetargowej i wiedzy wystarczającej do wynegocjowania korzystnych warunków kredytu, dlatego państwo powinno stwarzać konkretne warunki udzielania takich kredytów.

Oprócz łagodzenia ograniczeń informacyjnych, rynki finansowe wykorzystywane są także jako instrument walki z biedą i ubóstwem. Ideę tą szczególnie upowszechniono w latach dziewięćdziesiątych. Jej przeciwnicy wskazują natomiast na odpowiedni system zabezpieczeń socjalnych jako na właściwy obszar rozwiązywania tego problemu. Jednakże koncepcja zaangażowania systemu finansowego do zmiany sytuacji biedoty wiejskiej wydaje się mieć swoje głębokie uzasadnienia. Dzięki odpowiednim programom, szczególnie realizowanym w ramach interwencjonizmu państwowego, możliwe jest eliminowanie przyczyn ubóstwa i biedoty, a nie tylko ich skutków (rys. 1).

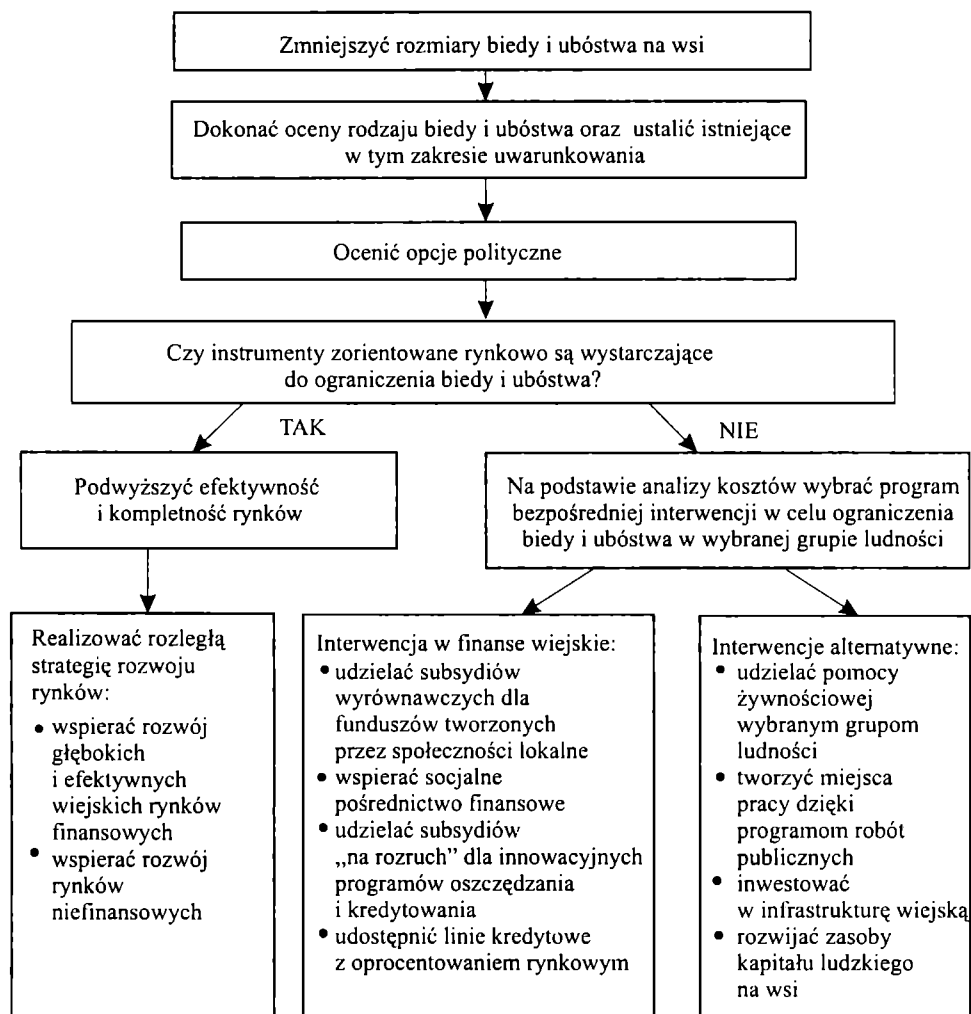
Brak kapitałów występujących na wsi, szczególnie obecnie w trakcie restrukturyzacji sektora rolnego, jest jeszcze jednym argumentem dla zwolenników tego typu działań. Brak wolnych kapitałów powoduje, że rolnicy mają trudności z zabezpieczeniem kredytów i wygenerowaniem udziałów własnych, dlatego ich dostęp do kredytów komercyjnych jest bardzo mały. Państwo daje więc gwarancje dla kredytów rolnych, uruchamiając specjalne transze na ten cel i powodując, że rolnicy mają większe szanse na uzyskanie kredytu, którego wskutek zwykłej procedury nie uzyskali.

Występujący na wsi brak infrastruktury doradczej powoduje, że rolnicy nie mają dostępu do instytucji i kadr, które pozwoliłyby im na prawidłowe przygotowanie wniosków kredytowych, biznesplanów, obsługi kredytów.

Kolejnym argumentem przemawiającym za interwencjonalizmem kredytowym jest to, że rynki rolne mają tendencję do destabilizacji, ponieważ elastyczność podaży jest większa od elastyczności popytu, czyli rynek sam z trudem wraca do równowagi albo w ogóle jej nie osiąga – stąd potrzeba interwencjonizmu państwowego.

Restrukturyzacja rolnictwa w Polsce oznacza, że wiejska część społeczeństwa musi ponieść ogromne koszty tej transformacji, dlatego też preferencyjne kredyty mogą złagodzić koszty na tym najtrudniejszym etapie restrukturyzacji.

Wśród zjawisk uzasadniających stosowanie interwencjonizmu w sferze preferencji kredytowych, wywodzących się z otoczenia makroekonomicznego, można zatem wymienić:

Rys. 1. Rynki finansowe jako instrument walki z biedą i ubóstwem na wsi

Źródło: J. Yaron, P. McDonald jr., G. Piprek, *Rul Finance, Issues, Design and Best Practices*, The World Bank, Washington 1997, s. 41.

- problemy z dokończeniem prywatyzacji państwowych przedsiębiorstw w sposób szczególnie odczuwalny na obszarach rolniczych a wynikające m.in. z konieczności zachowania bezpieczeństwa żywnościowego oraz dodatkowego bezrobocia (zarówno jawnego, jak i ukrytego);
- makroekonomiczne konsekwencje kredytowania deficytowych przedsiębiorstw mających rodowód państwowy czy pozostających nadal własnością państwa (możliwość pojawiania się dodatkowych impulsów inflacyjnych);

- obciążenia starymi długami (długi popegeerowskie, nie spłacone kredyty inwestycyjne);
- ograniczenia dostępu do rynku finansowego dla małych i średnich przedsiębiorstw (np. poprzez brak wystarczających zabezpieczeń kredytowych, koszty pośrednictwa finansowego, słabe zintegrowanie w ramach krajowego systemu finansowego);
- niedostateczne zróżnicowanie struktury ekonomicznej obszarów wiejskich (słaba dynamika rozwoju społeczno-ekonomicznego, brak dyferencjacji działalności);
- oficjalne ograniczenie subsydiowania rolnictwa (wynikające z układów międzynarodowych).

Tabela 1. Uzasadnienie stosowania interwencjonizmu kredytowego w rolnictwie

Rodzaj uzasadnienia	Częstość wskazań (%) w 1999 r.
Zła kondycja ekonomiczno-finansowa rolnictwa	30,3
Niekorzystne oceny produkcyjno-finansowe działalności rolniczej	21,6
Interwencjonizm ten stosowany jest wszędzie, a zwłaszcza w Unii Europejskiej	17,9
Rolnictwo polskie wymaga restrukturyzacji i modernizacji oraz zwiększenia konkurencyjności	16,1
Rolnictwo jest gałęzią o strategicznym znaczeniu i może być „lokomotywą” dla całej gospodarki narodowej	6,0
Interwencjonizm ten może korygować różne błędy w innej polityce rolnej	3,7
Zbyt wysokie oprocentowanie kredytów komercyjnych	1,4
Pozostałe (wymieniane z reguły pojedynczo)	3,0
Ogółem	100,0

Źródło: Raport Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie, 2003.

Najczęściej przytaczane argumenty, przemawiające za stosowaniem preferencji w kredytowaniu rolnictwa, zawarto w tab. 1.

3. Wady stosowania interwencjonizmu kredytowego w rolnictwie

Stosowanie kredytów preferencyjnych budzi często sprzeciw i jest kontrowersyjne ze względu na to, że ma też pewne wady. Przeciwnicy tego typu działań uważają, że stosując kredyty preferencyjne, dofinansowuje się mniej wydajny sektor gospodarki kosztem bardziej wydajnych, a to spowalnia wzrost gospodarczy. Zabiera się tym, którzy generują najwięcej i są „lokomotywą” postępu, a daje się mało efektywnym.

Kredyty preferencyjne, czyli kredyty udzielane na nierynkowych zasadach, zniekształcają alokację zasobów, tj. sposób rozdysponowania zasobów w gospo-

darce, gdyż środki płyną do branż preferowanych przez „urzędników” zamiast do branż preferowanych przez konsumenta. Stosowanie preferencyjnych kredytów łagodzi restrukturyzację, ale także ją spowalnia przez osłabienie i zniekształcenie bodźców rynkowych.

Przeciwnicy tego typu interwencji uważają także, że wprowadzane są w błąd „zasoby siły roboczej”, gdyż wysyłane są błędne sygnały, które mogą spowodować, że zbyt wielu młodych ludzi zdecyduje się pozostać na wsi, niesłusznie sądząc, że praca na wsi jest w stanie zapewnić im godziwy byt.

Zasadniczą wadą stosowania interwencjonizmu kredytowego jest m.in. to, że dofinansowywanie kredytów następuje ze środków budżetowych, a wydatkowanie środków publicznych powoduje, że podatnicy chcą wiedzieć, co się dzieje z tymi środkami, a więc pojawia się konieczność kontroli sposobu uruchamiania środków na udzielenie preferencyjnych kredytów, co powoduje z kolei, że dochodzi do nadmiernej biurokratyzacji technik, procedur udzielania tego rodzaju kredytów. W konsekwencji więc otrzymanie kredytu preferencyjnego jest trudniejsze niż komercyjnego. Dostęp do takich kredytów ma nie każdy rolnik, ale ten, który ma nieformalne układy.

Przeciwnicy zapewnienia rolnikom dostępu do kredytów preferencyjnych uważają, że mimo kilku pozytywnych efektów mechanizm ten powoduje skutek odwrotny; łączą to z nieumiejętnością korzystania z tanich kredytów. Gospodarstwa tradycyjnych rolników często nastawione są wyłącznie na samozaopatrzenie. Tanie kredyty rolnicy traktują głównie jako kredyty obrotowe, uzupełniające ich bieżące potrzeby. To oczywiście powoduje utrzymywanie się tradycyjnej, wadliwej struktury produkcji gospodarstw rolnych. Nie sprzyja to także specjalizacji produkcji, gdyż większość rolników sięga po te kredyty tylko dlatego, że są one tanie. Doprowadza to także do powstania niesamodzielnych, słabych instytucji finansowych, nie starających się o umocnienie własnej bazy kapitałowej. Przeciwnicy tych działań wymieniają tu jeszcze inne argumenty, podające w wątpliwość skuteczność interwencjonizmu kredytowego. Dla tych producentów rolnych, którzy chcieliby skorzystać z tanich kredytów w większej kwocie, niekiedy jest to sprawa trudna ze względu na uzależnienie wielkości niektórych z tych kredytów, np. od obszaru posiadanego gospodarstwa. Dlatego też działalność interwencyjna państwa w dziedzinie kredytów rolniczych znacznie częściej dotyczy celów socjalnych i stanowi formę dopłaty do niskich dochodów gospodarstw chłopskich, w bardzo ograniczonym zakresie wpływa natomiast na zmiany strukturalne i unowocześnienie tego sektora.

Kolejnym problemem jest to, że preferencyjne kredyty są zaciągane głównie na zakup budynków i gruntów, a bardzo mało kredytów przeznaczanych jest na zakup stada podstawowego, maszyn i urządzeń rolniczych. Jest to nastawienie tradycyjne, polegające na inwestowaniu w budynki i ziemię z przeświadczeniem, że przy zwiększeniu skali produkcji efektywność i zyskowość gospodarstwa stanie się zjawiskiem natychmiastowym.

Bardzo istotnym problemem jest zaciąganie kredytów przez gospodarstwa duże obszarowo, które mają możliwość korzystania ze znaczących kredytów. Tutaj wśród tych kredytobiorców istnieją podmioty o ustabilizowanym kierunku produkcji rolniczej i relatywnie wysokich dochodach. Kredyty preferencyjne w tych gospodarstwach są źródłem dodatkowych dochodów i właśnie ta grupa podmiotów wykorzystuje tę taryfę ulgową, niemal fundowaną przez państwo w ramach interwencjonizmu kredytowego. Natomiast takiej pomocy na pewno potrzebują wszyscy ci właściciele i użytkownicy gospodarstw, których gospodarstwa w ostatnich latach zostały powiększone o znaczne popegeerowskie obszary użytkowe i na początku gospodarowania mają duże trudności finansowe i produkcyjne, gdyż ich sytuacja wymaga poważnych nakładów kapitałowych.

Problemy z uzyskaniem kredytu na działalność rolniczą, a przede wszystkim utrudnienia, na jakie najczęściej narzekają przedsiębiorcy ubiegający się o kredyty preferencyjne, prezentuje tab. 2.

Tabela 2. Elementy obecnego systemu udzielania kredytów preferencyjnych najbardziej dokuczliwe przedsiębiorcom rolnym

Rodzaj uzasadnienia	Częstość wskazań (%) w 1999 r.
Zbyt niska wartość jednostkowa udzielanych kredytów	31,6
Nadmierne zbiurokratyzowanie procedur kredytowych	25,4
Za wysokie wymagania w zakresie zabezpieczenia kredytów	15,8
Niedostateczna podaż kredytów i nie w pełni zadowalająca ich struktura rodzajowa	8,8
Różne formy dyskryminowania gospodarstw wielkoobszarowych na rynku kredytowym	7,0
Za wysokie oprocentowanie kredytów	5,3
Inne (pojawiające się sporadycznie)	6,1
Ogółem	100,0

Źródło: jak do tab. 1.

Szczególne miejsce wśród barier kredytowych zajmuje *relationship lending*, czyli relacje między bankami a ich klientami. Niewątpliwie ma na to wpływ dominująca pozycja banków na rynku, szczególnie w obszarze informacyjnym. Jednakże sytuacja ta zmienia się powoli również na naszym rynku. Klienci banków coraz częściej podejmują się gry opartej na konkurencji międzybankowej oraz między instytucjami finansowymi. Celem tej „gry” jest obrona interesów własnych, czyli uzyskanie jak najlepszych dla kredytobiorcy warunków dostępu do kapitału. Konsekwencją takiej sytuacji jest brak lojalności klientów banków, na czym w perspektywie czasowej trąca same banki. Straty dotyczą nie tylko odejścia klientów do innych instytucji, ale także problemów z dostępem do informacji. Banki, mając stałych kredytobiorców, mają również dostęp do informacji zabezpiecie-

czających spłaty zaciągniętych kredytów, a długookresowa znajomość z klientami pozwala na dostosowanie warunków do ich możliwości oraz zminimalizowanie działań proceduralnych. Korzyści z takiej sytuacji odnoszą nie tylko instytucje finansowe, ale także ich klienci. Interwencja w tym względzie powinna dotyczyć normalizacji relacji bank–klient w taki sposób, by zyskiwali na tym wszyscy uczestnicy rynku.

Problemy, które pojawiają się w związku z systemem preferencji, dotyczą nie tylko elementów „technicznych”, ale mają również wymiar moralny. Największym jego przejawem jest problem korupcji. Na pytanie: „czy spotkaliście się Państwo z przejawami korupcji i zaskakującego uprzywilejowania pewnych kredytobiorców przy ich staraniach o kredyt preferencyjny w bankach, ARiMR lub ODR-ach?”, aż 6,6% rolników odpowiada twierdząco. Korupcja jest jednym z elementów tzw. ograniczeń kredytowych, czyli wszelkich sytuacji, które powodują zmniejszenie kwoty wnioskowanego kredytu, odmowę jego udzielenia albo rezygnację z ubiegania się o kredyt.

Kredyty preferencyjne mogą budzić duże kontrowersje. Mają wiele zalet, ale mają też bardzo istotne wady. Interwencja państwa w rolnictwie budzi pewne wątpliwości, ale fakt szerszego stosowania w państwach Unii Europejskiej pomocy dla rolnictwa oraz wystawienia polskiego rolnictwa na konkurencję ze strony tych krajów wymusza w Polsce stosowanie tej formy wspierania wsi. Powstaje tylko pytanie, w jakim zakresie? Znaleźnienie dodatkowych argumentów za stosowaniem kredytów preferencyjnych jest pilną potrzebą restrukturyzacji polskiej wsi. Interwencjonizm kredytowy jest jedną z bardziej rynkowych form interwencji państwa w rolnictwie, gdyż sposób przeznaczenia środków jest ściśle kontrolowany przez instytucje kredytujące i musi on funkcjonować w Polsce przynajmniej tak długo, jak długo interwencjonizm państwowy funkcjonuje w Unii Europejskiej. Podstawową jednak kwestią staje się znalezienie mechanizmu, dzięki któremu działania administracyjne wspierać będą rynek, nie zaś go zastępować, a przesłanką wsparcia budżetowego będą wyłącznie kryteria efektywności, a nie grupy nacisku.

Literatura

Agricultural Policy in OECD Countries, OECD 2002.

Kożuch A., Kożuch B., Kutowska B., *Polska polityka rolna u progu XXI wieku*, Nauka–Edukacja, Warszawa 2000.

Kulawik J., *Makro- i mikroekonomiczne przesłanki oraz skutki interwencjonizmu państwowego w sferze kredytowania rolnictwa*, IEiGŻ, Warszawa 2000.

Materiały UKiE i FAPA/SAPER „Informacja na temat wyników zakończonych negocjacji akcesyjnych z UE w obszarze rolnictwa”, 2004.

Raport Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie, 2003.

Rozporządzenie Rady (WE) nr 1258/99 z 17 maja 1999 r. w sprawie finansowania Wspólnej Polityki Rolnej.

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1663/95 z 7 lipca 1995 r. ustalające szczegółowe zasady stosowania Rozporządzenia Rady (EWG) nr 729/70 dotyczącego procedury rozliczeń rachunków Sekcji Gwarancji EAGGF, wraz z póź. zm.

Ustawa z 16 lutego 2001 r. o zmianie ustawy o Inspekcji Sanitarnej, ustawy o utworzeniu Agencji Rynku Rolnego, ustawy o utworzeniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, ustawy – Kodeks celny, ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Inspekcji Weterynaryjnej i ustawy o administrowaniu obrotem za granicą towarami i usługami (DzU nr 29, poz. 320, 2001).

Yaron J., McDonald P. jr., Piprek G., *Rul Finance, Issues, Design and Best Practices*, The World Bank, Washington 1997.

Zarządzenie nr 71/2004 Prezesa ARiMR z dnia 28 grudnia 2004 r. ze zmianami wprowadzonymi Zarządzeniem nr 8/2005 Prezesa ARiMR z dnia 11 lutego 2005 r.

MOTIVES OF CREDIT INTERVENTION USE FOR AGRICULTURE

Summary

Government intervention in agriculture is highly questionable. One instrument of such an intervention are preferential credits. The article presents both justifications for using this instrument in agriculture and the arguments of adversaries.